

Если в 90-е годы XIX века Брест занимал первое место в России по обороту в торговле крупным рогатым скотом, то в межвоенный период возможности сбыта сельскохозяйственной продукции на местных рынках значительно сократились.

После воссоединения Западной Беларуси с БССР Брест стал областным центром, что стимулирует рост его населения, промышленное и социальное развитие. Вокруг Бреста восстанавливается местный областной рынок, что связано с новым статусом города, строительством Брестского укрепрайона и размещением здесь значительных воинских формирований, реконструкцией Днепро-Бугского канала и возобновлением по нему движения.

ДЗЕЙНАСЦЬ ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ ШКОЛЫ НА НІВЕ НАЦЫЯНАЛЬНАЙ АСВЕТЫ

Гарбуль П.І., Навіцкая І.М.

Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт

Сення, калі мы адзначаем 60-ю гадавіну ўз'яднання Заходняй Беларусі з БССР, варта прыгадаць важнае і самаахвярнае змаганне за нацыянальнае адраджэнне беларускага народа, якое вяло Таварыства беларускай школы (ТБШ). Гэта была самая уплывовая легальная, дэмакратычная, культурна-асветніцкая арганізацыя ў Заходняй Беларусі, створаная 1 ліпеня 1921 г. у Вільні пад эгідай Беларускай цэнтральнай школьнай рады. Першапачаткова Таварыства мела права дзейнасці толькі на тэрыторыі Віленскага ваяводства. Але 27 красавіка 1926 г. быў прыняты новы статут Таварыства, у адпаведнасці з якім арганізацыя мела права пашыраць сваю дзейнасць на ўсю тэрыторыю польскай дзяржавы, а значыць і на Заходнюю Беларусь. Дзейнасць ТБШ пад уплывам Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі, Беларускай сялянска-рабочай грамады і сялянска-рабочага клуба «Змаганне» набыла масавы прагрэсіўны характар. Кіраўнікамі і актыўнымі дзеячамі арганізацыі ў розныя часы былі Б.Тарашкевіч, І.Дварчанін, П. Мятла, Р.Шырма, М.Танк, П.Пястрак, Н.Арсеннева і інш.

Асноўнай сваёй мэтай Таварыства абвясціла пашырэнне асветы беларускага народа на яго роднай мове праз школьную сістэму і пазакласную работу, што было надзвычай актуальным у Заходняй Беларусі. Справа ў тым, што з моманту польскай акупацыі беларускія школы пачалі закрывацца ці пераводзіцца на польскую мову навучання. Так, з 514 беларускіх школ, што раней існавалі на далучанай у 1921 г. да Польшчы тэрыторыі, у 1922/1923 навучальным годзе дзейнічалі толькі 32. Паланізатарская палітыка ўлад у адносінах да беларускага насельніцтва выклікала неадабрэнне ў палітычных колах некаторых еўрапейскіх краін, бо яна супярэчыла канстытуцыі Польшчы, Рыжскаму мірнаму дагавору і Версальскаму пакту, якія гарантавалі нацыянальным меншасцям іх правы ў карыстанні роднай мовай, арганізацыі уласных школ і развіццё сваёй культуры. Гэта прымусіла польскі ўрад пайсці на некаторыя ўступкі. 31 ліпеня 1924 г. сейм прыняў «Закон аб мове і арганізацыі школьнай справы для нацыянальных меншасцей», у адпаведнасці з якім

давалася права дамагацца адкрыцця беларускіх дзяржаўных школ у паветах, дзе беларусы складалі 25 % насельніцтва, і ў тым выпадку, калі гэтага патрабавалі не менш за 40 бацькоў дзяцей школьнага ўзросту. Трэба было падаць школьнаму інспектару дэкларацыі з подпісамі, якія папярэдне павінны былі быць зацверджаны вайтам гміны, павятовым старатам і натарыусам. Па сутнасці, гэты закон канчаткова ліквідаваў беларускія школы, бо, нягледзячы на разгорнутую ТБШ кампанію па збору подпісаў за школу на роднай мове і масавую падачу насельніцтвам дэкларацый, уладамі ў перыяд з 1924 па 1926 г. не было адчынена ніводнай беларускай школы.

ТБШ імкнулася выкрыць шкодніцкую сутнасць « Закона аб школе і мове», давала рэкамендацыі, як абысці перашкоды на шляху да народнай асветы, настойліва заклікала дамагацца свайго. Адною з форм барацьбы ТБШ было складанне пісьмовых пратэстаў супраць закрыцця беларускіх школ, арыштаў вучняў баларускіх гімназій. Толькі ў Савет міністраў да 1932 г. было наслана 42 пратэсты. Аднак усе гэтыя скаргі заставаліся без адказу.

Усе ж пад нашым урастаўшага грамадска-палітычнага руху польскія ўлады ў 1928/1929 навучальным годзе вымушаны былі даць дазвол на адкрыццё беларускіх і польска-беларускіх школ. На 30 кастрычніка 1928 г. працавалі 21 дзяржаўная беларуская, 44 польска-беларускія школы, а таксама 3 гімназіі (Віленская, Навагрудская, Клецкая), крыху пазней была заснавана Радашковіцкая беларуская гімназія. Беларуская мова стала вучэбным прадметам у 93 пачатковых школах і ў Віленскай духоўнай семінарыі. У 1930 г. у Вільні пачала працаваць беларуская настаўніцкая гімназія імя Ф.Багушэвіча. У 1929 г. быў утвораны беларускі настаўніцкі саюз, мэтай якога з'яўлялася абарона прафесійных інтарэсаў беларускіх настаўнікаў, удасканаленне іх педагогічнага майстэрства. Было праведзена некалькі канферэнцый, прысвечаных праграме беларускіх школ і падручнікам. Кіраўніцтва ТБШ дамаглося ад польскага сейма субсідыі на патрэбы беларускай асветы ў памеры 500 тысяч злотых.

Але ў цэлым становішча беларускай школы заставалася супярэчлівым. Уступкі з боку польскай дзяржавы на карысць беларускай асветы чаргаваліся з мерамі па яе ліквідацыі. У 1929 г. была закрыта Радашковіцкая гімназія. У 1929/1930 навучальным годзе колькасць беларускіх і польска-беларускіх школ зменшылася да 26.

Вялікую ўвагу звяртала ТБШ на выданне Беларускамі выдавецкім таварыствам новых падручнікаў, праграм і навучальных дапаможнікаў. Сярод іх «Першыя зярняtkі», «Засеўкі», «Аб арганізацыі беларускай працоўнай школы». Для беларускіх школ таварыства рэкамендавала падручнікі А.Смоліча («Зорка. Першая навука чытання і пісання для беларускіх дзяцей»), Л.Гарэцкай («Родны край. Першая пасля лемангара кніжка для чытання»), Я.Лесіка («Наша крыніца»), Я.Коласа («Другое чытанне для дзяцей беларусаў»), Б.Тарашкевіча («Беларуская граматыка для школ»). У 1927 г. член ТБШ І. Дварчанін склаў хрэстаматэю беларускай літаратуры для вучняў, якая прызначалася таксама і для шырокіх народных мас.

Немалая заслуга ТБШ і ў выданні і распаўсюджванні навуковых і педагагічных газет. Спачатку Таварыства наладзіла выпуск газеты «Бюлетэнь». У выніку рэпрэсіўных мер польскіх улад замест «Бюлетэня» ТБШ распачала выданне газеты « Наш палетак» і часопіса «Летапіс ТБШ».Пасля спынення выхаду «Летапісу ТБШ» яго прагрэсіўныя традыцыі працягваю часопіс «Беларускі летапіс».

Самаахварная барацьба Таварыства за нацыянальную школу, за развіццё нацыянальнай самасвядомасці беларусаў выклікалі рост яго аўтарытэту ў народзе, з чым не маглі змірыцца ўлады. І у пачатку 1937 г. ТБШ было закрыта.

СОВЕТСКО-ПОЛЬСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В 30-Е ГОДЫ.

Баюра Д.А.

Брестский государственный университет

С момента возрождения Польши в 1918 г. ее отношения с советским государством были очень сложными и противоречивыми, что в итоге вылилось в советско-польскую войну 1919-1921 гг. Камнем преткновения были территориальный и политический вопросы: с одной стороны правительство Ю. Пилсудского выдвинуло идеи возрождения Речи Посполитой в границах 1772 г., а с другой стороны советское руководство во главе с В.И. Лениным было ослеплено идеей мировой революции. Заключение в марте 1921 г. Рижского мирного договора не улучшило советско-польские отношения, так как в конечном итоге обе стороны не достигли первоначальных целей: Польша не вышла на границы 1772 года, советская сторона потеряла западнобелорусские и западноукраинские земли.

В конце 20-х – начале 30-х годов наблюдался период польско-советского взаимодействия. Были подписаны протоколы о досрочном введении в действие пакта Бриана-Келлога, заключена конвенция об определении агрессора, достигнуто взаимодействие в борьбе против пакта четырех. Но уже с середины 30-х годов СССР и Польша занимали противоположные позиции практически по всем важным мировым проблемам.

Политика Польши, основанная на принципах так называемой «равноудаленной дистанции» от Германии и СССР, все больше отходила от этого принципа. Дистанция по отношению к Москве увеличивалась, а к Берлину – сокращалась. Это объясняется тем, что Советский Союз и Польша находились в различных политических лагерях. Правительства стран «западной демократии» в 30-е годы видели две угрозы— фашизм и коммунизм — и по возможности пытались их столкнуть друг с другом.

Руководители англо-французского лагеря, в который входила и Польша, понимали, что фашистские страны пытаются развязать войну в Европе, но проводили политику «умиротворения» агрессоров. Эта политика ярко выразилась в бездействии западных стран при нападении Италии на Абиссинию в 1935 г., германо-итальянской интервенции против республиканской Испании в 1936-1938 гг., германской оккупации